

วงปี่พาทย์โคราช กรณีศึกษา วงปี่พาทย์พรหมราช

PIPHAT KORAT ENSEMBLE: A CASE STUDY OF
PIPHAT PHROMMARACH ENSEMBLE

(Received: 25 June 2023; Revised: 1 August 2023; Accepted: 8 August 2023)

กฤตเมธ บุตรเด^[1]

Krittameth Butte

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี^[2]

Chalerm Sak Pikulsri

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ องค์ความรู้ และบทบาทของวงปี่พาทย์โคราช กรณีศึกษาวงปี่พาทย์พรหมราช เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการศึกษาเอกสาร และการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีสัมภาษณ์และสังเกตในพื้นที่อำเภอปักธงชัยและอำเภอใกล้เคียงจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าด้านสภาพและประวัติความเป็นมา วงปี่พาทย์พรหมราชมีพัฒนาการเป็น 2 ระยะ ระยะแรกตั้งแต่ก่อนปีพ.ศ.2490 ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดพรหมราช ระยะที่ 2 ตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2520 เป็นระยะที่เป็นอิสระจากวัดพรหมราช ปัจจุบันวงปี่พาทย์พรหมราชขับเคลื่อนโดยนักดนตรีตระกูลกำพรหมราชเป็นหลัก มีนายบุญชู กำพรหมราช ซึ่งเป็นสายสกุลกำพรหมราชรุ่นที่ 2 เป็นหัวหน้าวงและเป็นผู้ฝึกสอนถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมา เครื่องดนตรีในวงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่ผลิตขึ้นเอง และมีเฉพาะเครื่องดนตรีที่ทำด้วยโลหะซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงที่จัดซื้อจากนอกพื้นที่ การจัดรูปแบบของวงดนตรีมีลักษณะเป็นวงปี่พาทย์เครื่องคู่ ด้านองค์ความรู้พบว่าบทเพลงที่สืบทอดกันมาในรูปแบบมุขปาฐะ ประกอบด้วย เพลงโหมโรง เพลงเบ็ดเตล็ด และเพลงใหญ่ โดยมุ่งเน้นบทเพลงเพื่อตอบสนองงานบรรเลงในบริบทพื้นที่ ด้านบทบาทที่มีต่อสังคมพบว่าวงปี่พาทย์พรหมราชบรรเลงรับใช้สังคมทั้งในรูปแบบงานบุญประเพณีในลักษณะงานมหาชนและงานส่วน

^[1] นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Master degree student from Music Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University,

^[2] ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีและการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Professor, Music and Performing Arts Department, Faculty of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University,

บุคคล ทั้งรูปแบบงานมงคลและอวมงคล ในบริบทพื้นที่อำเภอปักธงชัยและ
อำเภอใกล้เคียงในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

คำสำคัญ: ปี่พาทย์โคราช, ปี่พาทย์พรหมราช, ปี่พาทย์เมืองปักธงชัย

Abstract

The objective of this research was to study the conditions, body of knowledge regarding, and roles of the Piphat Korat ensemble by utilizing a case study of the Piphat Phrommarach ensemble. This was a qualitative research study, and the data was collected by examining documents, conducting interviews, and by making observations in Pakdongchai and in other nearby districts in Nakhon Ratchasima Province. The results showed that the status and history of the development of Piphat Phrommarach ensemble had consisted of 2 phases. The first phase took place before 2490 B.E. (1947) under the patronage of Phrommarach temple, while the second phase, which began around 2520 B.E. (1977), represented a phase of freedom from the temple. Presently, the Piphat Phrommarach ensemble is driven mainly by musicians from the Kamprommarat family headed by Mr. Boonchoo Kamprommarat, who is a member of the family's second musical generation and who serves as the leader of the band, as well as the teacher of the heritable body of knowledge. Most of the musical instruments in the band have been made by the band except for those that are made of metal because they require high levels of production technology that are only available outside of the area. The band arrangement is the same as that of the Piphat Khrueng Khu ensemble. With regard to the body of knowledge, the oratory songs, which have been passed on are composed of overtures, fragmentary songs, and long compositions, which focus on the music for instrumental performances in the area. With regard to its social role, the band serves the society by holding both personal and public traditional religious ceremonies, which are both auspicious and not auspicious in the Pakdongchai District, as well as in and around Nakhon Ratchasima.

Keywords : Piphat Korat, Piphat Phrommarach, Piphat Mueang Pakdongchai

1. บทนำ

วงปี่พาทย์พื้นบ้านในแถบอีสานใต้ นั้นเกิดจากการผสมผสานระหว่างรูปแบบวัฒนธรรมดนตรีไทยและวัฒนธรรมดนตรีเขมร เนื่องจากมีพื้นที่ตั้งอยู่ติดกับประเทศกัมพูชา โดยวัฒนธรรมของชนชาติทั้งสองนั้นมีความคล้ายคลึงกัน จึงทำให้วัฒนธรรมดนตรีในแถบอีสานใต้ นั้นมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมเขมรร่วมอยู่ด้วย ซึ่งก็เป็นไปตามที่ได้รับอิทธิพลเข้ามา จึงเป็นผลให้วัฒนธรรมดนตรีอีสานใต้ นั้นมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2563) นอกจากนี้รูปแบบวงปี่พาทย์แล้วยังพบว่าในเขตพื้นที่อีสานใต้ มีรูปแบบวงดนตรีประเภทอื่นอีกด้วย ได้แก่ วงมโหรีอีสาน ซึ่งเป็นวงดนตรีที่เกิดจากการนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านประเภทดีด สี ตี เป่า มารวมเข้าด้วยกันและถูกบรรเลงโดยชาวบ้าน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางบทเพลงโดยใช้วิธีมุขปาฐะ และไม่มีการกำหนดจำนวนและประเภทเครื่องดนตรีในการประสมวงที่แน่นอน (สุกิจ พลประถม, 2538) ทั้งนี้ วงดนตรีทุกประเภทที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนนับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งบรรเลงเพื่อความบันเทิงและบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น

วงปี่พาทย์พื้นบ้านเป็นรูปแบบของวงดนตรีปี่พาทย์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมาของในแต่ละท้องถิ่นและเป็นวงดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับผู้คนเป็นอย่างมาก ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นวงดนตรีที่เกิดจากการประสมวงระหว่าง เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตีเข้าด้วยกันโดยอาศัยฆ้องวงเป็นทำนองหลัก เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพื่อความบันเทิงและบรรเลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อีสานใต้ นั้นพบวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ วัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบขแมร์ และวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบโคราช ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานที่พบว่ามีแหล่งหลอมของอารยธรรมทวารวดีและอารยธรรมเขมรเข้าด้วยกัน (ชายชาญ วงศ์ภักดี และคณะ, 2564) โดยวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบขแมร์ปรากฏพบใน 3 จังหวัดด้วยกันคือ จังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ส่วนวัฒนธรรมปี่พาทย์พื้นบ้านแบบโคราชพบเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นคือจังหวัดนครราชสีมา

ในขณะที่พื้นที่จังหวัดนครราชสีมาหรือที่รู้จักกันคำว่าโคราช นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของอีสานใต้แล้ว ยังมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากจังหวัดในพื้นที่อีสานใต้อื่นๆ สืบเนื่องมาจากการที่เป็นจังหวัดกันชนทางวัฒนธรรม จึงเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของวัฒนธรรมโคราช

การที่วัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาเกิดจากการผสมผสานจากวัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบ ดังปรากฏให้เห็นผ่านปีพาทย์โคราช จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการศึกษาเรื่องราวของวงปีพาทย์พรหมราช ซึ่งเป็นวงปีพาทย์ที่เก่าแก่ มีการสืบทอดกันมาที่ยาวนานและมีความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ข้อมูลจากการวิจัยเรื่องนี้จะทำให้สะท้อนภาพความเป็นวัฒนธรรมโคราชผ่านมิติทางดนตรี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.2.1. เพื่อศึกษาสภาพของวงปีพาทย์โคราช กรณีศึกษาวงปีพาทย์พรหมราช

2.2.2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ทางดนตรีของวงปีพาทย์โคราช กรณีศึกษาวงปีพาทย์พรหมราช

2.2.3. เพื่อศึกษาบทบาทของวงปีพาทย์พรหมราชที่มีต่อสังคม

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาข้อมูลเรื่องวงปีพาทย์โคราช กรณีศึกษาวงปีพาทย์พรหมราช ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาไว้ดังนี้

3.1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตทางด้านเนื้อหาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) สภาพของวงปีพาทย์โคราช กรณีศึกษาวงปีพาทย์พรหมราช
- 2) องค์ความรู้ทางดนตรีของวงปีพาทย์โคราช กรณีศึกษาวงปีพาทย์พรหมราช
- 3) บทบาทของวงปีพาทย์พรหมราชที่มีต่อสังคม

3.2. ขอบเขตพื้นที่วิจัย

วงปีพาทย์พรหมราช ตำบลตูม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และสถานที่ที่วงปีพาทย์พรหมราชรับงานบรรเลง ในพื้นที่อำเภอปักธงชัยและพื้นที่ใกล้เคียง

3.3. ขอบเขตด้านเวลา

ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ.2565 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2566

4. วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัยดังนี้

4.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) แบบสำรวจ เพื่อใช้สำรวจวงปีพาทย์พหุมาตรา และบริบทอื่นๆ
- 2) แบบสังเกต ประกอบด้วยแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3) แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างใช้สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างใช้สำหรับประเด็นเสริมจากเป้าหมายหลัก โดยแบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและบุคคลทั่วไป

4.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยดำเนินการดังนี้

4.2.1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เป็นการรวบรวม ศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูล จากเอกสาร ประกอบด้วยบทความวิชาการ ตำรา หนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเว็บไซต์ของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยเอกสารดังกล่าวประกอบไปด้วยเอกสารที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4.2.2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์ และสังเกต ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการสัมภาษณ์และสังเกต ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย งานวิจัยเรื่องนี้ เก็บข้อมูลภาคสนามในบริบทการรับใช้สังคมจริงของวงปีพาทย์คณะพหุมาตรา ในงานเทศน์มหาชาติ งานฉลองพระพุทธบาทจำลองวัดพหุมาตรา งานทำบุญฉลองอายุวัฒนะมงคลหลวงปู่บุญ ปริบุญณสีโล ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมดนตรีโคราช กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นนักดนตรีวงพหุมาตราจำนวน 8 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป อาทิ เจ้าอาวาสวัดพหุมาตรา และประชาชนในแถบวัดพหุมาตรา อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

4.3. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ทั้งจากการสัมภาษณ์ การสังเกต จากบุคคลที่ให้ข้อมูลทุกกลุ่ม จัดกระทำแยกแยะข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นำมาวิเคราะห์โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่สัมพันธ์กับประเด็นวิจัย เพื่อนำเสนอผลวิจัยตามวัตถุประสงค์

5. ผลการวิจัย

5.1. ความเป็นมาและสภาพของวงปี่พาทย์พหุภรรษา

วงปี่พาทย์พหุภรรษาเป็นวงดนตรีที่มีพัฒนาการหลายชั่วอายุคน ได้รับความนิยมในพื้นที่อำเภอปทุมชัยและพื้นที่ใกล้เคียง มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนเช่นเดียวกับวงปี่พาทย์ในพื้นที่อีสานใต้โดยทั่วไป พัฒนาการของวงปี่พาทย์พหุภรรษาแบ่งเป็น 2 ยุค ยุคแรกเป็นยุคที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดพหุภรรษา ส่วนยุคที่สองเป็นยุคที่เป็นอิสระจากวัดพหุภรรษา อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะอยู่ในยุคใด สมัยใด วงปี่พาทย์พหุภรรษาอาศัยตระกูล “กำพรมราช” เป็นพลังหลักในการขับเคลื่อน ทั้งด้านการสืบทอดองค์ความรู้ การบริหารจัดการวง และการรับใช้สังคมดังนี้

5.1.1. ยุคภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดพหุภรรษา

วงปี่พาทย์พหุภรรษาเริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่ก่อนปีพ.ศ.2490 โดยนายแสง กำพรมราช นักดนตรีปี่พาทย์ในพื้นที่ตำบลตูม อำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมา นายแสงเป็นบุตรชายคนโตของตระกูลกำพรมราช ได้ทำการชักชวนญาติพี่น้องและผู้คนในระแวกนั้นให้มาร่วมฝึกปี่พาทย์ โดยนายแสงเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่ผู้ที่สนใจด้วยตนเอง ซึ่งในขณะนั้นกำลังสำคัญในการบุกเบิกก่อตั้งวงปี่พาทย์พหุภรรษาคือพี่น้องตระกูลกำพรมราช ซึ่งมีทั้งผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีปี่พาทย์อยู่แล้วและผู้เพิ่งเริ่มฝึกหัด โดยพี่น้องตระกูลกำพรมราชได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีให้แก่กันและกันและได้จัดตั้งเป็นวงปี่พาทย์พหุภรรษาขึ้นในระยะเวลาต่อมา (บุญชู กำพรมราช, สัมภาษณ์ 26 มีนาคม 2566) ทั้งนี้ พี่น้องตระกูลกำพรมราชที่ได้บุกเบิกก่อตั้งวงปี่พาทย์พหุภรรษาประกอบไปด้วย

1. นายแสง กำพรมราช เป็นลูกคนโต
2. นายแจ่ม กำพรมราช เป็นลูกคนรอง
3. นายพุ่ม กำพรมราช เป็นลูกคนกลาง
4. นายเพิ่ม กำพรมราช เป็นลูกคนสุดท้อง
5. นายพิน (ไม่ทราบนามสกุล) มีฐานะกับตระกูลกำพรมราชเป็นลูกพี่ลูกน้อง

เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นการฝึกหัดและบรรเลงรับใช้สังคมในยุคนี้ ได้รับเมตตาจากท่านเจ้าอาวาสวัดพหุภรรษา ตำบลตูม อำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมา ให้ใช้เครื่องดนตรีที่เป็นสมบัติของวัด เครื่องดนตรีดังกล่าวยังคงปรากฏหลักฐานในพิพิธภัณฑ์วัดพหุภรรษา ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของชื่อวงปี่พาทย์ “พหุภรรษา” ตามชื่อวัดที่ได้ให้การอุปถัมภ์และอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ในการฝึกหัดและการรับใช้สังคม

ภาพที่ 1 เครื่องดนตรีในพิพิธภัณฑ์วัดพรหมราช

ที่มา : กฤตเมธ บุตรเด, 2565

5.1.2. ยุคเป็นอิสระจากวัดพรหมราช

ภายหลังจากการที่วงปี่พาทย์พรหมราชเป็นอิสระจากวัดพรหมราช ประมาณพ.ศ.2520 นายบุญชู กำพรหมราช ซึ่งรับภาระเป็นผู้ดูแลวงได้นำเครื่องดนตรีทั้งหมดที่เป็นสมบัติของวัดพรหมราชส่งคืนสู่วัด ซึ่งทางวัดก็ได้นำเครื่องดนตรีทั้งหมดไปจัดวางไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดพรหมราช และทางวงปี่พาทย์พรหมราชก็ได้ซื้อเครื่องดนตรีเข้ามาเพิ่มเติมให้ครบวง ซึ่งได้มาจากการร่วมกันสทบทุนโดยนักดนตรี ชาวบ้าน และพระสงฆ์ สำหรับยุคนี้เป็นยุคที่มีการพัฒนาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสมาชิกภายในวงที่เข้ามาในภายหลังซึ่งเป็นคาบเกี่ยวระหว่างยุคภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดพรหมราชและยุคเป็นอิสระจากวัดพรหมเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการดำรงอยู่ของวง ในปัจจุบันนักดนตรีวงปี่พาทย์พรหมราชทั้งหมดล้วนมีอายุที่มากแล้ว โดยมีอายุอยู่ระหว่าง 60 - 90 ปี นักดนตรีวงปี่พาทย์พรหมราชในปัจจุบันเป็นนักดนตรีที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอปักธงชัยและอำเภอครบุรี ในกลุ่มนักดนตรีดังกล่าวบางคนเป็นนักดนตรีประจำวงปี่พาทย์พรหมราชและไม่รับงานบรรเลงร่วมกับวงอื่นๆ ส่วนอีกบางคนเป็นนักดนตรีอิสระรับงานบรรเลงร่วมกับวงปี่พาทย์พื้นบ้านวงอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงตามที่ได้รับติดต่อว่าจ้าง

ภาพที่ 2 นักดนตรีวงปีพาทย์พรหมราชในอดีต

ที่มา : กฤตเมธ บุตรเด, 2566

ในปัจจุบันวงปีพาทย์พรหมราชยังคงมีความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่เช่นเดิม โดยอยู่ในบทบาทของการบรรเลงดนตรีรับใช้สังคม การจ้างงานที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยรูปแบบของงานบรรเลงมีลักษณะเป็นเช่นเดียวกันกับในอดีต กล่าวคือ รับงานบรรเลงทั้งงานบุญประเพณีมหาชนและงานบุญปัจเจกบุคคล ในส่วนของแนวปฏิบัติต่างๆ ภายในวงก็ยังคงอยู่ในลักษณะเช่นเดียวกับอดีต รวมไปถึงวงปีพาทย์พรหมราชยังมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยในปีพ.ศ.2566 มีการขึ้นราคาอัตราค่าจ้างในการรับงานบรรเลง เนื่องจากค่าครองชีพและใช้จ่ายสำหรับการออกงาน มีอัตราที่สูงขึ้นอันเป็นผลมาจากเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์อย่างหนึ่งของวงปีพาทย์พรหมราชคือการได้ช่วยเหลือชาวบ้านและสังคม ซึ่งการว่าจ้างวงปีพาทย์ไปบรรเลงส่วนใหญ่มักจะตกลงราคากันตามที่เจ้าภาพมีความสามารถในการจ่าย หรือกรณีถ้าหากเป็นงานของวัด นายบุญชูก็จะให้ทางวัดเป็นผู้พิจารณาอัตราค่าจ้างให้ ซึ่งที่ผ่านม้อัตราค่าจ้างที่ทางเจ้าภาพและทางวัดจ่ายให้มีความสมเหตุสมผลที่สามารถรับได้ รายได้จากการรับงานเมื่อนำมาหักค่าใช้จ่ายส่วนกลางเช่นค่ารถขนเครื่องดนตรีแล้ว จะนำมาเฉลี่ยให้นักดนตรีทุกคนเท่ากัน ซึ่งนักดนตรีแต่ละคนจะได้ประมาณคนละ 600 บาทต่องาน

นักดนตรีที่เป็นสมาชิกของวงปีพาทย์พรหมราชในปัจจุบันเป็นนักดนตรีที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอปทุมชัยและอำเภอครบุรี ในกลุ่มนักดนตรีดังกล่าวบางคนเป็นนักดนตรีประจำวงปีพาทย์พรหมราชและไม่รับงานบรรเลงร่วมกับวงอื่นๆ

ในขณะที่ส่วนหนึ่งเป็นนักดนตรีอิสระรับงานบรรเลงร่วมกับวงปี่พาทย์พื้นบ้านวงอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงตามที่ได้รับ การติดต่อว่าจ้าง นักดนตรีที่บรรเลงในวงปี่พาทย์พหุภพราช มีอาชีพหลักเป็นอาชีพเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป โดยการบรรเลงปี่พาทย์เป็นอาชีพเสริม ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้เป็นการถ่ายทอดแบบวิธีมุขปาฐะในหมู่เครือญาติ ภายในครอบครัวระหว่างพ่อและลูก ระหว่างพี่และน้อง หรือในหมู่เครือญาติเดียวกัน โดยองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดเป็นความรู้ที่เน้นสำหรับการใช้ประกอบอาชีพรับงานบรรเลงปี่พาทย์ในบริบทพิธีกรรม บุญประเพณี ที่เป็นที่ยอมรับในพื้นที่อำเภอบึงโขงหลงและพื้นที่ใกล้เคียง

5.2. องค์ความรู้ทางดนตรีของวงปี่พาทย์พหุภพราช

เครื่องดนตรีและวงดนตรีของวงปี่พาทย์พหุภพราชที่ปรากฏในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นเครื่องดนตรีที่ผลิตขึ้นเอง และส่วนที่สองเป็นเครื่องดนตรีที่จัดซื้อจากภายนอกชุมชน เครื่องดนตรีที่ผลิตขึ้นใช้เองเป็นเครื่องดนตรีที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ ไม้ไผ่ หนังวัว หนังควาย เป็นต้น ซึ่งสามารถนำมาผลิตระนาดเอก ระนาดทุ้ม กลองทัด ตะโพน ส่วนเครื่องดนตรีที่ต้องจัดซื้อจากนอกชุมชนเป็นเครื่องดนตรีที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีในการผลิต เช่น ลูกฆ้องที่ประกอบเป็นฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็ก

องค์ความรู้ในด้านจัดวงดนตรี เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์พหุภพราชแบ่งเครื่องดนตรีเป็น 2 กลุ่มหลัก กลุ่มเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนอง และกลุ่มเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เครื่องดนตรีกลุ่มบรรเลงดำเนินทำนองที่ปรากฏในวงปี่พาทย์พหุภพราชนั้นระนาดเอกมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการบรรเลง ในเชิงกายภาพของระนาดทั้ง 3 รางที่เป็นสมบัติสืบทอดต่อกันมาของวงปี่พาทย์พหุภพราชมีขนาดและรูปทรงที่แตกต่างกัน ระนาดทั้ง 3 รางถูกสร้างขึ้นโดยนักดนตรีในวงปี่พาทย์พหุภพราช 3 ท่าน แต่ละท่านสร้างขึ้นโดยคำนึงถึงคุณภาพเสียงเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งขนาดและรูปทรงของรางระนาดที่สามารถเป็นลำโพงหรือกล่องเสียงที่ก้องกังวาน เมื่อใส่ผืนบรรเลงร่วมเป็นวงแล้วสามารถอุ่มเสียงของวงได้ดี แนวคิดนี้ปรากฏพบในการผลิตรางระนาดทุ้มด้วยเช่นกัน สำหรับฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็กเป็นฆ้องวงที่จัดหามาจากนอกพื้นที่ชุมชนโดยซื้อจากจังหวัดกรุงเทพมหานคร และจังหวัดนครนายก เป็นการจัดซื้อภายหลังจากการแยกวงเป็นอิสระจากการสนับสนุนของวัดพหุภพราช

ภาพที่ 3 รางระนาดเอกสร้างโดยนายบุญชูและนายแสง กำพรมราช
ที่มา : กฤตเมธ บุตรเต, 2566

ภาพที่ 4 รางระนาดเอกสร้างโดยนายโถม (ไม่ทราบนามสกุล)
ที่มา : กฤตเมธ บุตรเต, 2566

ภาพที่ 5 ฝืนระนาดเอกสร้างโดยนายแสง กำพรมราช
ที่มา : กฤตเมธ บุตรเต, 2566

ด้านกลวิธีในการบรรเลง ในกรณีของระนาดเอกมโหรีบทบาทในการนำวงที่ชัดเจนทั้งด้านการขึ้นทำนองเพลง เปลี่ยนจังหวะ เปลี่ยนทำนองเพลง กลวิธีการบรรเลงที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินทำนองประกอบไปด้วยการบรรเลงเก็บมีบางโอกาสที่บรรเลงโดยวิธีการตีสะบัด สะเตาะ และกวาด ส่วนฆ้องวงใหญ่และระนาดทุ้มไม่ปรากฏพบเห็นความแตกต่างที่ชัดเจนในกลวิธีการบรรเลงที่เป็นเทคนิคเฉพาะเครื่อง ในส่วนของฆ้องวงเล็กปรากฏพบหลักฐานการบรรเลงที่เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่สัมพันธ์กับหลักวิทยาการสร้างและการประสมเสียงในการจัดวงดนตรี โดยในการบรรเลงผู้บรรเลงฆ้องวงเล็กจะบรรเลงโดยอาศัยทิศทางของเสียงที่ตรงกันข้ามทิศทางของเสียงที่บรรเลงโดยฆ้องวงใหญ่ กล่าวคือเมื่อฆ้องวงใหญ่เคลื่อนที่ไปในทิศทางทำนองที่มีเสียงสูง ฆ้องวงเล็กจะเคลื่อนที่ในทิศทางตรงกันข้ามคือ เคลื่อนที่ไปในทิศทางที่เสียงต่ำ (บุญชู คำพรมราช, สัมภาษณ์ 26 มีนาคม 2566) ในกรณีนี้จะทำให้เสียงของฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็กที่ผลิตขึ้นจากโลหะเช่นเดียวกันไม่เกิดการเสียงทับซ้อน ซึ่งจะทำให้กระแสเสียงของเครื่องดนตรีทั้งสองมีความเด่นชัด

ด้านบทเพลงเป็นการสืบเนื่องต่อกันมาในลักษณะมูขยาฐะ โดยบทเพลงแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เพลงโหมโรง เพลงเบ็ดเตล็ด และเพลงใหญ่ โดยเพลงโหมโรงประกอบไปด้วยดังนี้

1) เพลงสาธุการ	2) เพลงกระ
3) เพลงร่ำสามลา	4) เพลงลาใหญ่
5) เพลงเข้ามาน	6) เพลงลำน้อย
7) เพลงเสมอ	8) เพลงเชิด
9) เพลงกลม	10) เพลงซุบ
11) เพลงกราวใน	12) เพลงกราวนอก

ในบทเพลงทั้งสามกลุ่มนี้เพลงโหมโรงถือเป็นบทเพลงที่มีความสำคัญสูงสุดทั้งในกระบวนการฝึกหัดและการบรรเลงในงานต่างๆ ส่วนบทเพลงเบ็ดเตล็ดเป็นกลุ่มบทเพลงที่มีจำนวนมากที่สุด ใช้สำหรับบรรเลงในลักษณะของการบรรเลงประกอบ ประกอบไปด้วยบทเพลงดังนี้

1) เพลงแขกมอญ	2) เพลงเขมรปี่แก้ว
3) เพลงลมพัดชายเขา	4) เพลงสืนวน
5) เพลงแป๊ะ	6) เพลงกล่อมพระยา

7) เพลงชิงแส	8) เพลงสะบัดสะบั้ง
9) เพลงใบ้คลั่ง	10) เพลงแสนเสนาะ
11) เพลงเขมรพวง	12) เพลงเขมรไทรโยค
13) เพลงแขกบรเทศ	14) เพลงมอญสามชั้น
15) เพลงมอญ สองชั้น	16) เพลงไวเรศ
17) เพลงโอลาว	18) เพลงสามเส้า
19) เพลงพญาโศก	20) เพลงพญาเดิน
21) เพลงทยอยโอด	22) เพลงมหาชัย
23) เพลงกลองโยน	

ในขณะที่เพลงใหญ่เป็นบทเพลงที่ใช้บรรเลงเฉพาะพิธีศพ บทเพลงที่สำคัญ อาทิ เพลงนางหงส์ เพลงธรรณิกันแสง บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงสืบทอดกันมาล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้บรรเลงรับใช้สังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งงานมงคลและอวมงคล ทั้งในระดับมหาชนและงานส่วนบุคคล

5.3. บทบาทของวงปี่พาทย์พหุมาตราที่มีต่อสังคม

วงปี่พาทย์พหุมาตราเป็นวงดนตรีในพื้นที่อำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมา มีพัฒนาการที่ยาวนานตั้งแต่ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดพหุมาตราจนถึงยุคที่สร้างวงขึ้นมาเป็นอิสระจากวัดพหุมาตรา บทบาทของวงปี่พาทย์พหุมาตราที่มีต่อสังคม เป็นบทบาทที่มีพัฒนาการสืบเนื่องติดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของวัดพหุมาตรา จากการวิจัยปรากฏพบการเข้าไปมีบทบาทต่อสังคมพื้นที่อำเภอปทุมชัยและพื้นที่ใกล้เคียงใน 2 รูปแบบ คือบทบาทในงานเทศกาลบุญประเพณีมหาชน และงานบุญปัจเจกบุคคล

บทบาทในงานเทศกาลบุญประเพณีมหาชน เป็นงานบุญประเพณีประจำปีของชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดงาน ในแต่ละปีวงปี่พาทย์พหุมาตรามีบทบาทในการสร้างความสมบูรณ์ให้กับงานบุญประเพณีของสังคม อาทิ งานเทศน์มหาชาติ งานฉลองพระพุทธบาทจำลอง งานทอดกฐิน เป็นต้น โดยงานที่ถือได้ว่าปี่พาทย์พหุมาตรามีบทบาทที่สำคัญและโดดเด่น ได้แก่งานเทศน์มหาชาติ ที่วงปี่พาทย์พหุมาตราทำหน้าที่บรรเลงประกอบประจำกัณฑ์ทั้ง 13 กัณฑ์ ประกอบไปด้วยเพลงดังนี้

1) เพลงสาธุการ	2) เพลงกระ
3) เพลงพญาโศก	4) เพลงพญาเดิน
5) เพลงกราวนอก	6) เพลงร่ำสามลา
7) เพลงเชิดกลอง	8) เพลงทยอดโอด, เพลงเชิดฉิ่ง
9) เพลงโอลาว	10) เพลงกลม
11) เพลงกราวนอก	12) เพลงกราวใน
13) เพลงกลองโยน, เพลงมหาชัย	

นอกจากนั้นยังทำหน้าที่บรรเลงประโคมทั้งก่อนและหลังพิธีเทศน์มหาชาติ โดยเริ่มจากชุดเพลงโหมโรงก่อนพิธีและจบด้วยเพลงกราวนอก การประกอบส่วนของวงปี่พาทย์พหุฆระจึงทำให้บรรยากาศงานเทศน์มหาชาติมีความสมบูรณ์ตามคติของชาวบ้านในอำเภอปักธงชัยและพื้นที่ใกล้เคียง โดยงานเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีที่ชาวพุทธในเขตอำเภอปักธงชัยและพื้นที่ใกล้เคียงปฏิบัติสืบทอดกันมา ดังนั้นในแต่ละปีวัดต่างๆ ในพื้นที่ดังกล่าวจึงหมุนเวียนจัดประเพณีมหาชาติ ทำให้วงปี่พาทย์พหุฆระต้องบรรเลงประกอบพิธีเทศน์มหาชาติหลายวัดภายในแต่ละปี

ภาพที่ 6 วงปี่พาทย์พหุฆระบรรเลงในงานเทศน์มหาชาติ วัดพหุฆระ

ที่มา : กฤตเมธ บุตรเต, 2565

ส่วนงานฉลองพระพุทธรูปบาทจำลองวัดพหุฆระ เป็นเทศกาลงานบุญประเพณีที่รู้จักกันดีของประชาชนอำเภอปักธงชัยและพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งจัดเป็นประจำทุกปีด้วยเหตุที่วัดพหุฆระเป็นแหล่งที่ให้การสนับสนุนในการก่อถ้ำเนติวงปี่พาทย์

พรหมราชในยุคแรกๆ วงปี่พาทย์พรหมราชจึงมีบทบาทประกอบส่วนในความสมบูรณ์ของงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยมีบทบาทในฐานะการบรรเลงประกอบเพื่อเป็นพุทธบูชา บรรเลงประกอบเป็นระยะๆ ตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงช่วงค่ำทุกๆ วัน ตลอดระยะเวลาของการจัดงานประจำปี ซึ่งอาจเป็น 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน แล้วแต่จะกำหนดเป็นปีๆ ไป สำหรับการจัดงานฉลองพระพุทธรูปจำลองวัดพรหมราชประจำปี 2566 ทางวัดกำหนดระยะเวลาการจัดงานเป็น 5 วัน 5 คืน โดยวงปี่พาทย์พรหมราชทำหน้าที่บรรเลงประกอบเป็นพุทธบูชาตลอดทั้ง 5 วัน 5 คืน

ภาพที่ 7 วงปี่พาทย์พรหมราชบรรเลงในงานฉลองพระพุทธรูปจำลอง วัดพรหมราช

ที่มา : กฤตเมธ บุตรเต, 2566

บทบาทในฐานะปัจเจกบุคคล บทบาทของวงปี่พาทย์พรหมราชในส่วนงานบุญที่เป็นปัจเจกบุคคลเป็นงานที่ครอบคลุมได้ครอบคลุมหนึ่งว่าจ้างวงปี่พาทย์คณะพรหมราชไปบรรเลง ซึ่งอาจเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล งานที่เป็นงานมงคล อาทิ งานอุปสมบท ซึ่งส่วนมากจะจัดขึ้นหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตรกรรมเสร็จสิ้นแล้ว วงปี่พาทย์พรหมราชเข้าไปมีบทบาทในงานดังกล่าวทั้งในฐานะของการบรรเลงประกอบและประกอบพิธีทำขวัญนาคน ปัจจุบันระยะเวลาการจัดงานได้เปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงทางบริบทของสังคม ซึ่งทำให้บทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมของวงปี่พาทย์พรหมราชต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือเป็นการจัดงานให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียว แทนการจัดงานที่ต้องใช้ระยะเวลา 1 วัน 1 คืน เช่นในอดีต

บทบาทของวงปี่พาทย์พหุภพในพิธีศพ เป็นอีกหนึ่งบทบาทที่ยังปรากฏพบถึงความสัมพันธ์ระหว่างปี่พาทย์พหุภพที่มีต่อชุมชนปักษ์ใต้และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งสถานที่ในการบรรเลงปรากฏพบทั้งที่วัดและบ้าน การบรรเลงในลักษณะของการบรรเลงประโคมเป็นบทบาทหลักในการบรรเลงในพิธีศพ บทเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบในพิธีศพนอกจากจะบรรเลงเพลงโหมโรงที่ใช้บรรเลงประโคมในงานทั่วไปและบทเพลงเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ที่มีความหมายสื่อถึงความโศกเศร้าแล้ว ยังอาศัยบทเพลงที่มีลักษณะเฉพาะเหมาะที่ใช้บรรเลงในพิธีศพ ซึ่งเป็นบทเพลงประเภทเพลงใหญ่ ประกอบไปด้วย เพลงนางหงส์ และเพลงธรณีกันแสง

บทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พหุภพที่มีต่อสังคมปักษ์ใต้และพื้นที่ใกล้เคียงมีลักษณะเป็นพลวัตตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ถึงแม้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันยังคงมีบทบาทในกิจกรรมประเพณีต่างๆ ก็ตาม แต่บทบาทที่เคยโดดเด่นเช่นในอดีตอาจไม่ปรากฏชัดเจนในปัจจุบัน วงปี่พาทย์พหุภพที่เคยเป็นเครื่องประโคมหลักของงานได้ถูกลดบทบาทลงพร้อมกับการเข้ามาแทนที่ของมหรสพบันเทิงต่างๆ อย่างไรก็ตามปัจจุบันบทบาทของวงปี่พาทย์พหุภพยังคงดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์เพื่อประกอบส่วนให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของวัฒนธรรมในภาพรวม

6.อภิปรายผล

วงปี่พาทย์พหุภพถือเป็นวงปี่พาทย์ที่เก่าแก่มากที่สุดวงหนึ่งในพื้นที่อำเภอปักษ์ใต้ จังหวัดนครราชสีมา มีการสืบทอดต่อกันมาจวบจนปัจจุบันภายใต้การนำของนายบุญชู กำพรมราช ตลอดระยะเวลาอันยาวนานมีกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ มีบทบาทหน้าที่ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม การตั้งชื่อวงว่าวงปี่พาทย์พหุภพ นอกจากเหตุผลที่เป็นชื่อสกุลกำพรมราชแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับชื่อวัดพหุภพซึ่งเป็นวิธีการตั้งชื่อวงตามสถานที่สำคัญที่เป็นที่ตั้งของวง การตั้งชื่อในลักษณะดังกล่าวปรากฏทั่วไปในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ในหลายๆ พื้นที่ อาทิ ในพื้นที่อำเภอพิมายมีการตั้งชื่อวงปี่พาทย์ที่สัมพันธ์กับสถานที่สำคัญในท้องถิ่น (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2564)

ด้านสภาพของวงปี่พาทย์พหุภพ เครื่องดนตรีส่วนใหญ่ผลิตขึ้นใช้เอง มีเฉพาะเครื่องดนตรีที่ทำด้วยโลหะเช่น ฆ้องวงใหญ่ และฆ้องวงเล็กที่ซื้อมาจากแหล่งอื่น

เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต สภาพความเป็นจริงของสังคมชนบทเงินทุกบาททุกสตางค์มีค่าเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิถีการดำรงชีวิตในสังคมเกษตรกรรม เป็นเหตุผลสำคัญให้วงปี่พาทย์พหุราชาจำต้องประหยัดรายจ่ายในทุกวิถีทาง โดยผลิตเครื่องดนตรีใช้เอง ซื้อมาเฉพาะเท่าที่จำเป็น ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับคุณลักษณะของวัฒนธรรมดนตรีพื้นถิ่น ซึ่งเครื่องดนตรีผลิตเองใช้เอง โดยวัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีมีความสัมพันธ์กับวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นที่ถือเป็นภูมิปัญญาด้านการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม (รัตนะ บัวสนธ์, 2535)

สำหรับสมาชิกนักดนตรีในวงปี่พาทย์พหุราชา เมื่อรับงานบรรเลงครบวงจะใช้นักดนตรีจำนวน 8 - 9 คน โดยนักดนตรีกลุ่มดังกล่าวแยกตามภูมิลำเนาเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอปทุมคงชัย ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่อำเภอครบุรี ซึ่งทั้งสองอำเภอนี้มีอาณาเขตติดต่อกัน นักดนตรีทั้งหมดมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร นักดนตรีส่วนใหญ่นอกจากจะรับงานบรรเลงในฐานะสมาชิกวงปี่พาทย์พหุราชาแล้ว ในบางโอกาสรับงานบรรเลงให้กับวงปี่พาทย์วงอื่นๆ ที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย โดยความสัมพันธ์ของนักดนตรีที่อยู่ในพื้นที่อำเภอปทุมคงชัยและพื้นที่ใกล้เคียงมีลักษณะเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเกษตรกรรม

ด้านการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการจำเป็นหลัก ซึ่งการสอนโดยวิธีการจำเป็นวิธีการสืบทอดที่ปรากฏทั่วไปในสังคมเอเชีย โดยบทเพลงที่สืบทอดต่อกันมามุ่งเน้นเพื่อนำไปประกอบอาชีพเป็นสำคัญ บทเพลงที่สืบทอดมีความสัมพันธ์กับบทบาทของวงดนตรีในบริบทต่างๆ องค์ความรู้ด้านบทเพลงของวงปี่พาทย์พหุราชามุ่งเน้นเพื่อการบรรเลงประกอบอาชีพ มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของวงปี่พาทย์พหุราชา และพื้นที่ใกล้เคียง บทเพลงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นเพลงพิธีกรรม และกลุ่มที่ 2 เป็นบทเพลงที่ใช้สำหรับบรรเลงประกอบในช่วงก่อนและหลังพิธีกรรม

ด้านการจัดวงดนตรี วงปี่พาทย์พหุราชามีรูปแบบการจัดวงค่อนข้างชัดเจน แตกต่างจากวงปี่พาทย์ในท้องถิ่นอื่นๆ ในพื้นที่อีสานใต้ เช่น พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีรูปแบบการจัดวงที่ล้อมเข้าหากันเป็นวง (อนุวัฒน์ บุตรทองทิม, 2562) หรือที่อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมาที่มีการจัดรูปแบบวงที่ไม่เคร่งครัด สามารถจัดรูปแบบของวงได้ตามความเหมาะสมกับสถานที่ที่ได้ไปบรรเลง (มานพ วิสุทธิแพทย์,

2564) การที่วงปีพาทย์พรหมราชมีการจัดรูปแบบของวงที่มีความชัดเจนมีเหตุผลมาจากวงปีพาทย์พรหมราชภายใต้การนำของนายบุญชู กำพรหมราช มีลักษณะที่ตั้งของวงไม่ห่างไกลจากกลุ่มชุมชนปีพาทย์โคราชที่รับแบบแผนมาจากปีพาทย์ภาคกลาง โดยนายบุญชู กำพรหมราช ได้เคยร่วมในพิธีไหว้ครูดนตรีที่จัดขึ้นโดยกลุ่มดนตรีไทยสายนายบุญยัง เกตุคง นอกจากนั้นการที่นายบุญชู กำพรหมราชได้เคยใช้ชีวิตช่วงระยะเวลาหนึ่งในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก อาทิ ชลบุรี นายบุญชูได้เคยมีปฏิสัมพันธ์กับคณะวงดนตรีในพื้นที่ดังกล่าว ทำให้แนวความคิดการจัดตั้งวงดนตรีที่มีรูปแบบที่ชัดเจนส่งผลต่อการจัดรูปแบบวงของวงปีพาทย์พรหมราช

ด้านบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พรหมราชที่มีต่อสังคม หากมองเชิงโครงสร้างทางสังคมโดยรวมของอำเภอปักธงชัยและพื้นที่ใกล้เคียง การเกิดความเป็นสังคมและวัฒนธรรมปักธงชัยในภาพใหญ่ย่อมมีฐานรากมากจากองค์ประกอบส่วนย่อยที่ร้อยรัดร่วมกันจนกลายเป็นภาพใหญ่ ซึ่งวงปีพาทย์พรหมราชก็อยู่ในสถานะที่เป็นองค์ประกอบส่วนย่อยของสังคม มีบทบาทด้านงานบรรเลงรับใช้สังคม โดยงานบรรเลงดังกล่าวเป็นส่วนในการสนับสนุนให้โครงสร้างทางสังคมคงอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีกระบวนการทางสังคมที่ทำให้สังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งด้านค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี (ปหาณี ธิติวัฒนา, 2523) ในกรณีดังกล่าวจึงทำให้เห็นวงปีพาทย์พรหมราชมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างแนบแน่น ในลักษณะที่เป็นพลวัตร ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของการเวลา อีกทั้งไม่ได้โดดเดี่ยวดนตรีออกจากสังคม

7. ข้อเสนอแนะ

ผลวิจัยเรื่องวงปีพาทย์โคราช กรณีศึกษา วงปีพาทย์พรหมราช เป็นข้อมูลองค์ความรู้ที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นพลังละมุน (Soft Power) ที่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างต่อเนื่อง เป็นพลังมูลค่าของท้องถิ่นที่ถือเป็นส่วนย่อยที่จะประกอบส่วนร่วมกับพลังทางวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่นอื่นๆ กลายเป็นพลังของแผ่นดินในภาพรวม จากเหตุผลดังกล่าวจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างวงปีพาทย์พรหมราชและวัฒนธรรมดนตรีพื้นที่ใกล้เคียง ในอนาคตหากมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างปีพาทย์ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาที่กระจายอยู่ในหลายพื้นที่ของจังหวัดจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในอีกมิติหนึ่ง

2) องค์ความรู้ด้านการผลิตเครื่องดนตรีถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มักถูกละเลยพร้อมกับการเข้ามาของระบบทุนนิยมที่อำนาจเงินมีบทบาทที่สำคัญ ระบบทุนนิยมที่มีพลังอำนาจและมีอิทธิพลในวงกว้างเบียดทับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นควรเข้ามาสืบสานเพื่อดำรงไว้ซึ่งมรดกภูมิปัญญาของสังคม

บรรณานุกรม

- ชายชาญ วงศ์ภักดิ์, บรรจง โสตาดี, ธนู ศรีทอง, พระครูโสภณธรรมาภิรมย์, ชูชัย ประดับสุข, สถาพร ภาคพรหม และ พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู. (2564). การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางศาสนา และวัฒนธรรม ของอีสานใต้กับประชาคมอาเซียน. **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา**, 12(2), 172.
- บุญชู กำพรมาช. (26 มีนาคม 2566). **สัมภาษณ์**. หัวหน้าวงดนตรีและนักดนตรีวงปี่พาทย์พรหมราช.
- ปหาณี จิตวัฒนา. (2523). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2564). ปี่พาทย์พิมาย: ร่องรอยวัฒนธรรมดนตรี. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 25(2), 67.
- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุกิจ พลประถม. (2538). **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน**. อุตรธานี: ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุตรธานี.
- อนุวัฒน์ บุตรทองทิม. (2562). **วงระนาดพาทย์ฆ้องในจังหวัดศรีสะเกษ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุวัฒน์ บุตรทองทิม และ เณลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2563). **วงระนาดพาทย์ฆ้องวัดโพธิ์พระองค์ ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ**. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด**, 14(1), 122.